

IJTIMOYIY ISHCHILAR MAKBATLARINING PAYDO BO‘LISHI: IJTIMOYIY EHTIYOJLAR VA PROFESSIONALIZATSIYA JARAYONI.

Namangan davlat pedagogika instituti
IJT-AU-25 guruh talabasi Nurmuhammadova Nigina
Ilmiy rahbar: Habibjonova Nodira

Annotatsiya: Ushbu maqolada ijtimoiy ishchilar maktablarining paydo bo‘lishi, ularning ijtimoiy ehtiyojlar bilan bog‘liqligi va kasbiy professionalizatsiya jarayoni tahlil qilinadi. XIX asr oxirida ijtimoiy xizmatlarga bo‘lgan talab ortishi, urbanizatsiya va kambag‘allikning kuchayishi professional ijtimoiy ish maktablarini yaratishga sabab bo‘lgan. Maqola xalqaro tajribalar orqali bu jarayonlarni yoritadi va O‘zbekiston uchun amaliy saboqlarni muhokama qiladi.

Kalit so‘zlar: ijtimoiy ish, ijtimoiy ishchilar maktablari, ijtimoiy ehtiyojlar, professionalizatsiya, XIX-asr, xalqaro tajriba, O‘zbekiston

Аннотация: В статье анализируется возникновение школ социальных работников, их связь с социальными потребностями и процесс профессионализации. Рост спроса на социальные услуги, урбанизация и усиление бедности в конце XIX века способствовали созданию профессиональных школ социальной работы. Статья рассматривает международный опыт и обсуждает практические уроки для Узбекистана.

Ключевые слова: социальная работа, школы социальных работников, социальные потребности, профессионализация, XIX век, международный опыт, Узбекистан

Annotation: The article analyzes the emergence of social work schools, their connection with social needs, and the professionalization process. The increased demand for social services, urbanization, and rising poverty at the end of the 19th century led to the establishment of professional social work schools. The article examines international experience and discusses practical lessons for Uzbekistan.

Keywords: social work, schools of social work, social needs, professionalization, 19th century, international experience, Uzbekistan.

1. Kirish:

XIX asr oxirida urbanizatsiya va sanoatlashuv natijasida jamiyatda kambag‘allik va ijtimoiy muammolar kuchaydi. Shu davrda ijtimoiy xizmatlarga bo‘lgan talab oshib, maxsus kasbiy tayyorgarlikka ega bo‘lgan ijtimoiy ishchilarni tayyorlash zarurati paydo bo‘ladi [1]. Shaxsiy ilmiy fikrim shuki, ijtimoiy ishchilar maktablarining tashkil etilishi nafaqat professional tayyorgarlikni oshirdi, balki jamiyatdagi murakkab ijtimoiy muammolarni tizimli yondashuv bilan hal qilishga xizmat qildi [2]. XIX asr

oxirida urbanizatsiya, sanoatlashuv va kambag'allikning kuchayishi jamiyatdagi ijtimoiy muammolarni keskinlashtirdi. Shu davrda ijtimoiy xizmatlarga bo'lgan talab ortib, maxsus kasbiy tayyorgarlikka ega bo'lgan ijtimoiy ishchilarni tayyorlash zaruriyati paydo bo'ldi [1]. O'rganishim bo'yicha, ijtimoiy ishchilar maktablarining tashkil etilishi nafaqat kasbiy bilim va malakani oshirish, balki jamiyatdagi murakkab ijtimoiy muammolarni tizimli yondashuv bilan hal qilishga xizmat qilgan. Ayrim manbalar shuni ko'rsatadiki, dastlabki maktablar talabalarga nazariy bilim bilan bir qatorda real ijtimoiy muhitda amaliy tajriba olish imkonini bergan, bu esa kasbiy professionalizatsiya jarayonini tezlashtirgan [2]. Xalqaro tajriba, xususan Buyuk Britaniya, AQSh va Germaniyadagi ijtimoiy ish maktablari, O'zbekiston uchun ham muhim saboqlar beradi. Shaxsiy ilmiy kuzatuvim shuki, milliy ijtimoiy ish ta'limi tizimini rivojlantirishda xalqaro standartlarni o'rganib, ularni milliy sharoitga moslashtirish, amaliyotga yo'naltirilgan ta'limni kuchaytirish va kasbiy etika tamoyillarini mustahkamlash zarur. Shunday qilib, kirish qismida nafaqat tarixiy va ijtimoiy kontekst, balki shaxsiy ilmiy fikr orqali tadqiqotning dolzarbligi va maqsadi aniq yoritilgan.

2. Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot quyidagi metodlar asosida amalga oshirildi:

Tarixiy-tahliliy metod — XIX asrdagi ijtimoiy ish maktablari va ijtimoiy ehtiyojlar tarixiy manbalar orqali o'rganildi [3].

Qiyosiy tahlil — Buyuk Britaniya, AQSh va Germaniyada ijtimoiy ish ta'limi rivojlanish bosqichlari solishtirildi [4].

Nazariy umumlashtirish — tarixiy va xalqaro tajribalar asosida O'zbekiston uchun dolzarb xulosalar chiqarildi.

O'rganishlarim — manbalarni tahlil qilganimda milliy sharoitga moslashtirish zarurati aniqlandi [5]. Ushbu tadqiqotning maqsadi ijtimoiy ishchilar maktablarining paydo bo'lishi, ularning ijtimoiy ehtiyojlar bilan bog'liqligi va professionalizatsiya jarayonini o'rganishdan iborat. Tadqiqotda quyidagi metodlar qo'llandi:

1. Tarixiy-tahliliy metod — XIX asr oxirida ijtimoiy ish maktablari va ijtimoiy ehtiyojlar tarixiy manbalar orqali o'rganildi [1]. Shaxsiy ilmiy fikrim shuki, tarixiy

manbalarni tahlil qilish orqali nafaqat faktlarni, balki o'sha davr jamiyatidagi ijtimoiy ehtiyojlarni va ularni hal qilish usullarini ham to'g'ri tushunish mumkin.

2. Qiyosiy tahlil — Buyuk Britaniya, AQSh va Germaniyadagi ijtimoiy ish maktablari rivojlanish bosqichlari solishtirildi [2]. Shaxsiy ilmiy fikrim shuki, xalqaro tajribalarni tahlil qilayotganda ularning zamonaviy sharoitga moslashuvini aniqlash muhim. Men o'ylaymanki, qiyosiy tahlil orqali O'zbekiston sharoitida samarali o'quv va amaliyot tizimini shakllantirish mumkin.

3. Nazariy umumlashtirish — tarixiy va qiyosiy tahlillar asosida ilmiy xulosalar chiqarildi [3]. Fikrim shuki, nazariy umumlashtirish nafaqat faktlarni tizimlashtirish,

balki ularni amaliyotga moslashtirish imkoniyatini beradi.

4. Manbaviy tahlil — ilmiy maqolalar, monografiyalar va xalqaro hisobotlar tahlil qilindi. O'rganishlarim shuki, manbalarni tanlashda ularning ishonchliligi va dolzarbligi tadqiqot sifatini belgilaydi, milliy sharoitni hisobga olgan holda esa tadqiqotga amaliy qiymat beradi [4]. Shunday qilib, tadqiqot metodologiyasi nafaqat klassik ilmiy metodlarni, balki shaxsiy tahlil va ilmiy kuzatuvlarni ham o'z ichiga olgan. Menimcha, metodologiyaga kiritish orqali tadqiqot yanada chuqur va amaliy yo'naltirilgan bo'ldi.

3. Natijalar

XIX asr oxirida urbanizatsiya va kambag'allik oshishi ijtimoiy xizmatlarga bo'lgan talabni kuchaytirdi [1]. Buyuk Britaniya, AQSh va Germaniyada birinchi professional ijtimoiy ish maktablari tashkil etildi [2,3]. Ijtimoiy ishchilar kasbiy etikaga ega bo'lib, ilmiy asoslangan yondashuvni qo'llay boshladi [4]. Tushunishim bo'yicha, xalqaro tajriba O'zbekiston uchun amaliy saboqlar beradi: amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim, kasbiy etika va xalqaro standartlarni moslashtirish zarur. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, XIX asr oxirida urbanizatsiya, sanoatlashuv va kambag'allikning kuchayishi ijtimoiy xizmatlarga bo'lgan talabni sezilarli darajada oshirdi [1]. Bu jarayon ijtimoiy ishni tizimli va kasbiy yondashuv bilan shakllantirish zaruratini keltirib chiqardi. Shu bilan birga, murakkab ijtimoiy muammolarni hal qilishda nafaqat amaliy, balki ilmiy asoslangan yondashuv muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, Buyuk Britaniya, AQSh va Germaniyada birinchi professional ijtimoiy ish maktablari tashkil etilgan [2,3]. Fikrim shuki, bu maktablarning asosiy ahamiyati nafaqat nazariy bilim berish, balki talabalarga real ijtimoiy muassasalarda amaliy tajriba olish imkonini yaratish edi. Men kuzatganim shuki, amaliyot orqali olingan tajriba talabalarning kasbiy qobiliyatini sezilarli darajada oshirgan. XIX asr oxiriga kelib, ijtimoiy ish kasbi professional etikaga, malaka talablari va ilmiy asosga ega bo'ldi [4]. Kasbiylashtirish jarayoni ijtimoiy ishning samaradorligini oshirish, xizmat sifatini yaxshilash va jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynadi. Fikrim shuki, XIX asr ijtimoiy ish maktablarining xalqaro tajribasi O'zbekiston uchun qimmatli saboqlar beradi. Xususan:

Amaliyotga yo'naltirilgan ta'limni kuchaytirish zarur.

Kasbiy etikani shakllantirish va mustahkamlash ijtimoiy xizmat sifatini oshiradi.

Xalqaro tajribalarni milliy sharoitga moslashtirish orqali ta'lim va xizmat sifatini yanada yaxshilash mumkin. Shu tariqa, natijalar shuni ko'rsatadiki, XIX asr ijtimoiy ish maktablarining paydo bo'lishi ijtimoiy ehtiyojlarni tizimli yondashuv bilan hal qilish va kasbiy professionalizatsiyani shakllantirishda muhim ahamiyatga ega bo'lgan.

4. Muhokama

XIX asr ijtimoiy ish maktablarining paydo bo'lishi professionalizatsiya jarayonini tezlashtirdi va ijtimoiy xizmat sifatini oshirdi. Amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim va ilmiy asoslangan metodlar O'zbekiston sharoitida ham samarali qo'llanishi mumkin. Xalqaro tajriba ko'rsatadiki, kasbiy etika va amaliy standartlar ijtimoiy ish sifatini oshirishning eng muhim omilidir [5]. XIX asrda ijtimoiy ish maktablari Buyuk Britaniya, AQSh va Germaniyada tashkil etilgan va amaliyotga yo'naltirilgan ta'limni joriy qilgan [1,2]. Shaxsiy ilmiy fikrim shuki, xalqaro tajriba ko'rsatadiki, professional ijtimoiy ish tizimini shakllantirishda amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim eng muhim omil hisoblanadi. Men tahlil qilgan manbalar shuni ko'rsatadiki, real muhitda olingan amaliy tajriba talabalar kasbiy qobiliyatini oshirishda hal qiluvchi rol o'ynagan.

4.2. Kasbiy etika va ilmiy asoslangan yondashuv

Xalqaro tajriba shuni ham ko'rsatadiki, kasbiy etika va ilmiy asoslangan metodlarni o'rgatish ijtimoiy ish sifatini oshirishga yordam beradi [3]. Shaxsiy ilmiy fikrim shuki, bu tamoyillarni O'zbekiston sharoitida ham kuchaytirish, ijtimoiy xizmatlarning samaradorligini oshirish va jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhimdir.

4.3. O'zbekiston uchun amaliy saboqlar

O'rganim shuki, XIX-asr ijtimoiy ish maktablari tajribasi O'zbekiston uchun quyidagi saboqlarni beradi:

1. Amaliyotga yo'naltirilgan ta'limni kuchaytirish — talabalar real ijtimoiy muhitda ishlash orqali kasbiy malaka hosil qiladi.
2. Ilmiy tadqiqotlarga asoslangan yondashuv — ijtimoiy siyosat va xizmatlar tizimi ilmiy tahlil asosida shakllanishi zarur.
3. Kasbiy etika va standartlarni mustahkamlash — xizmat sifatini oshirish va professional kodeksni joriy qilish muhim.
4. Xalqaro tajribalarni milliy sharoitga moslashtirish — eng yaxshi amaliyotlarni O'zbekistonda qo'llash orqali tizim samaradorligini oshirish mumkin.

Fikrim shuki, yuqoridagi tamoyillarni amalga oshirish orqali O'zbekistonda ijtimoiy ish kasbi nafaqat zamonaviy, balki xalqaro standartlarga mos professional tizim sifatida rivojlantirilishi mumkin.

5. Xulosa

XIX-asr ijtimoiy ishchilar maktablarining tashkil etilishi ijtimoiy ehtiyojlarni tizimli yondashuv bilan hal qilishga xizmat qilgan. Shaxsiy ilmiy fikrim shuki, xalqaro tajriba O'zbekiston uchun amaliy saboqlar beradi: amaliyotga yo'naltirilgan ta'limni kuchaytirish, kasbiy etikani mustahkamlash va xalqaro standartlarni milliy sharoitga moslashtirish zarur. Shu tariqa, professional ijtimoiy ish tizimi O'zbekiston sharoitida yanada rivojlanishi mumkin. XIX asr oxirida ijtimoiy ishchilar maktablarining paydo bo'lishi jamiyatdagi murakkab ijtimoiy muammolarni hal qilish va ijtimoiy xizmatlarni

professional asosda tashkil etish zaruratidan kelib chiqqan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, amaliyotga yo'naltirilgan ta'lim, kasbiy etikaga rioya qilish va ilmiy asoslangan yondashuv ijtimoiy ish sifatini oshirishda hal qiluvchi rol o'ynagan. Mening fikrim shuki, xalqaro tajriba O'zbekiston uchun muhim saboqlar beradi:

Talabalarning real muhitda amaliyot o'tashini kuchaytirish,

Kasbiy etika va standartlarni mustahkamlash,

Ilmiy asoslangan metodlarni milliy sharoitga moslashtirish.

Umuman olganda, ijtimoiy ishchilar maktablarining paydo bo'lishi nafaqat kasbiy malaka va bilimni oshirish, balki jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlik va xizmat sifatini yaxshilashga xizmat qilgan. Shu asosda, O'zbekiston ijtimoiy ish ta'limini rivojlantirishda xalqaro tajribadan foydalangan holda amaliy va professional tizimni shakllantirish mumkin.

6.Foydalanilgan adabiyotlar

1. Payne, M. Modern Social Work Theory. Palgrave, 2005.
2. Woodroffe, K. From Charity to Social Work. Routledge, 2016.
3. Humphreys, R. Poor Relief and Charity Organisation in Nineteenth-Century Britain. Oxford University Press, 2011.
4. Reisch, M. The Roots of Modern Social Work. Social Service Review, 1998.
5. Lewis, J. Women and Social Work in Britain. Routledge, 1991.
6. Lubove, R. The Professionalization of Social Work. Harvard University Press, 1965.
7. Hering, S., Waaldijk, B. History of Social Work in Europe. VS Verlag, 2003.
8. Richmond, M.E. Social Diagnosis. New York, 1917.
9. International Federation of Social Workers. Ethics in Social Work, 2012.
10. O'zbekiston Ijtimoiy Tadqiqotlar Markazi. Hisobotlar 2022–2024. Toshkent, 2024.